

Communes A+ Large Letter

ה"פ

INTENTIONAL
COMMUNITIES DESK

שולחן הקהילות

תוכן העניינים

2. הקואופרציה הקיבוצית:
ארכיאולוגיה או הזדמנות
חדשה?
מאיה שפיר
4. אנרכיזם יהודי דתי: האם
קידשה הדת היהודית את
השלטון המדיני?
אמנון שפירא
6. התיישבות ברין גוואלאד
(Bryn Gweled Homesteads)
75 שנה של קהילתיות ייעודית
Alan J. Heavens
8. יוון: בניית קהילות בעתות
משבר
<http://gen.ecovillage.org>
Anna Fillipou
10. הלימוד המשותף בשולחן
הקומונות: מדוע קהילה
ייעודית?
מיכאל לבני
24. האם חיים שיתופיים חוזרים
לאופנה?
Danielle Braff
26. מתוך השקפת החזון שלנו
- קהילת וותן
Reinhard Voss

שלום, שמי מיכאל לבני. אני
חבר קיבוץ לוטן וגמלאי. נעים
להכיר. אני גזבר שולחן הקהילות
וכרגע אני עורך זמני של
"קול" (עברית) עקב צאתו של
אנטון מרקס לשליחות מטעם
תנועת הבונים לאזור
בליטימור-וואשינגטון בארה"ב.
המון תודה לאנטון אשר רכז את
השולחן במשך 13 שנים.

בהצלחה לאנטון בהמשך הדרך! כמחליף של אנטון בריכוז
השולחן נכנס גבריאל (גייב) פרוינד, מקבוצת יורה, קומונה של
בוגרי הבונים דרור בחיפה. **בהצלחה לגייב!**

שולחן הקומונות הבינלאומי (International Communes Desk)
נוסד ב-1976 ביוזמתו של מרדכי בנטוב (1900 –
1985), חבר משמר העמק אשר שירת כחבר כנסת ושר
בממשלות ישראל מהקמתה ועד 1969. הוא האמין
בשליחותה של ישראל לעודד את רעיון החיים השיתופיים
הקהילתיים בארץ ובעולם. לשם כך, החליט להקים את
השולחן כלשכת קשר ולצורכי חילופי מידע בין קומונות.

כעבור כמעט 40 שנה נפגשה הנהלת שולחן הקומונות –
הביט לאחר והביט בהווה. "גילינו" כי ב-40 שנה אלו השתנה
העולם ועולם הקומונות ללא הכר. עולם קהילות השיתוף אשר
צמח בשנות השישים הסוערות של המאה הקודמת השתנה
גם הוא. ניסיונות של חיי יחד נפלו ועלו, פשטו צורה ולבשו
צורה ובעיקר, התגונו.¹

בארצות המערב, משנות השמונים, קיים מעבר ממדינות
רווחה בגוון הסוציאל דמוקרטיה למדיניות נאו-ליברלית אשר
נסוגה מעקרון של מחויבות לרווחת הכלל. במקביל, רבים
ממסגרות של חיי יחד קהילתיים עברו משיתוף מלא לשיתוף
חלקי. כעת, רוב הקהילות המבוססות על חיי יחד על סמך
אמונה בייעוד של הקהילה לשליחות כלשהי אינם פועלים על
פי עקרון של שיתוף מלא. למשל, במישור הבינלאומי זה נכון
לגבי הרשת העולמית של כפרים אקולוגיים (Global Ecovillage Network).

בישראל במאה ה-20, היוותה התנועה הקיבוצית את תנועת
הקומונות הייעודיות הגדולה ביותר בעולם. כעת, 80% של
הקיבוצים "התחדשו" ופועלים כקואופרטיבים עם ערבות
הדדית חלקית לרווחת חבריהם.

על כן, החליטה הנהלת שולחן הקומונות לשקף את השינוי.
באנגלית שינינו את השם ל-Intentional Communities Desk.
בעברית: שולחן הקהילות הייעודיות. אנחנו נשארים
נאמנים לעצם הרעיון של שיתוף כעיקרון נחוץ לקדם ערכים
החורגים מסיפוק של חיי שעה בלבד.

חג אביב וחירות שמח!

¹ *ראו: יעקב עובד, קומונות וקהילות שיתוף במחצית השנייה של המאה העשרים 1950 – 2000, יד טבנקין, 2009

הקואופרציה הקיבוצית: ארכיאולוגיה או הזדמנות חדשה?

מאת מאיה שפיר

יותר משלושה עשורים הפכה החשיבה השלטת לניאו ליבראלית ושפה זרה חדרה לחיינו. שפה איננה רק סמנטיקה – מטבעה היא משתלטת על החשיבה ועל תפישת המציאות. מילים כמו "יעילות", "רווחיות", "כדאיות" – הפכו לקריטריונים עליונים לבחינת התנהלותנו והנחיית חיינו.

היום מתעוררים המוני אנשים בארץ ובעולם ומתחילים להבין את המשמעות החברתית ההרסנית של השימוש המופרז בקריטריונים אלו ואת המציאות העגומה שעליונותם יצרה סביבנו. יחד איתם, מתעוררת התנועה הקיבוצית לבחינה מחודשת של זהותה הקואופרטיבית – מהי הקואופרציה הקיבוצית? או נכון יותר – מה אנחנו רוצים שהיא תהיה?

הקיבוצים, על כל גוניהם, הם קואופרטיבים: ההון והנכסים משותפים, הם מתנהלים בצורה דמוקרטית על ידי חבריהם, בקהילה תחומי חיים רבים המנוהלים במשותף – חינוך, סיעוד, רווחה, בריאות ועוד וכמובן – הערבות ההדדית.

כל השנים, נתפש הקיבוץ כיצירה ישראלית מקורית שאין לה אח ורע בעולם. בשנים אלו השתמשנו בשפה "קיבוצית" ועובדת היותנו קואופרטיבים – לא דוברת.

כל מי שהיה בעמדת ניהול בקיבוץ ידע שהקיבוץ הוא אגודה שיתופית (המונח העברי לקואופרטיב) אלא שלא ייחסו לכך משמעות רבה. הארגונים האזוריים הם בוודאי קואופרטיבים מסדר שני (כאלו שהחברים בהם הם קיבוצים ולא אנשים) וכזו גם התנועה הקיבוצית עצמה.

התנועה הקיבוצית החליטה למקם את בניית הזהות הקואופרטיבית שלה במרכז העשייה. אז מה בעצם היא עושה כדי לייצר שאיפות משותפות לכלל חברי הקיבוצים בנושא שכלל אינם מודעים אליו?

בשלב הראשון אספנו קבוצה של 12 חברי קיבוצים, מגילאים שונים, מקיבוצים שמציאות החיים בהם שונה, גברים ונשים, מהצפון ומהדרום. הקבוצה פועלת בהנחייתו של ד"ר צבי לניר מחברת "פרקסיס", שהתמחותו – הובלת תהליכים המשנים את המערכת התפיסתית שלנו, על מנת להתאימה לחשיבה ולפעולה אפקטיבית במציאות חדשה. יחד אנחנו מייצרים מפת מושגים רחבה המבארת את המושג המעורפל "הקואופרציה הקיבוצית" ומייצרת שפה חדשה שאמורה להיות מובנת באופן דומה ע"י כל שומעיה. הקבוצה הזו כותבת, בעצם, את הסיפור הראשוני שאנחנו רוצים לספר בעת הזו.

עם סיום עבודתה (10 פגישות) יורחב המעגל ואנשים רבים נוספים ייחשפו לאותה "מפת מושגים" ויוכלו להשפיע עליה – להוסיף, לשנות, להרחיב, להדגיש ולחדש. כמו כל שפה – גם היא תהיה דינאמית ומתעדכנת. איננו משנים את צורת חיינו אלא ממשיגים אותה בפעולה משותפת, מתוך כוונה שהמשגה חדשה זו תפתח בפנינו אפשרויות חדשות להבנת המציאות, לניתוחה ולהתנהלות בתוכה, אפשרויות שיכול ולא היו עולות ללא המהלך התודעתי שאנו מקיימים. במקביל אנו מייצרים קשרים עם העולם הקואופרטיבי באמצעות ברית הקואופרציה הבינלאומית – משתתפים בהתכנסויות שונות שלהם ומגלים שמה שמעסיק אותם דומה מאוד למה שמעסיק אותנו:

- איך מגדירים זהות המייצרת השראה לדור העתיד.
- איך שומרים על המנגנון הדמוקרטי לאורך זמן.
- איך שומרים על המחבורות והמעורבות של החברים לאורך זמן.
- איך בונים שלד חוקי ואוירה פוליטית המעודדים צמיחת קואופרציה.
- איך מאגמים הון להקמת קואופרטיבים.

לאחרונה הציעה הנהגת ה-ICA שמזכיר התנועה הקיבוצית יצטרף ל"מעגל ההנהגה" של ברית הקואופרציה הבינלאומית – 12 מנהלי הקואופרטיבים ה"מותגיים" ביותר בעולם.

כן, בעיני העולם הקיבוץ הוא קואופרטיב רב תחומי ודיקאלי ומהווה "מותג" מוביל לתנועה הקואופרטיבית הבינלאומית כולה.

ככל שיעבור הזמן יתרחבו מעגלי החברים שייחשפו למהלך זה ותקוותנו שיושפעו ממנו. ברור לנו שזהו תהליך ארוך, בחזקת "ריצה למרחקים ארוכים" ויש לנו סבלנות. נשמח להגיע לכל מקום המראה עניין ולשוחח עם החברים.

ניתן ליצור קשר: maya@tkz.co.il.

אנרכיזם יהודי דתי: האם קידשה הדת היהודית את השלטון המדיני? (800 עמו', הוצאת אוניברסיטת אריאל, 2015).

אמנון שפירא

פרק א: לידת ה"אנרכיזם"

אמנון שפירא

במאה ה-19 תלו באנגליה ילדים על גניבת לחם, כי למדינה היה כוח, ושופטים עם קפלט לבן ומרשים, שלחו יתומים רעבים, לגרדום. ואז קמו אנשי מוסר וצדק, כמו גודוין (Godwin) באנגליה, ופרודהון (Proudhon) בצרפת, וטענו, שכיוון שהמדינה היא בעצם האזרח (= "החברה האזרחית"), ומכיוון שהכוח שניתן למדינה על ידי האזרח מנוצל על ידי לרעה, אז האזרח מעדיף לוותר בכלל על המדינה הריכוזית, ולארגן את חייו ביישובים קהילתיים (כמו בתנועה הקיבוצית, למשל). להצעה חדשה זו הם קראו: אנ-ארכיאה (ביוונית: ללא השלטון; ולא כנגדו). עכשיו, הדור הראשון של ה"אנרכיסטים" היה חיובי, קצת אוטופיסט, וכמעט פציפיסט. אבל, קם דור שני לאנרכיסטים, והם רצחו נשיאים וראשי ממשלה, ופוצצו בנייני מימשל, כדי להרוס את המדינה, והם שהוציאו שם רע למונח היסודי והטוב של "אנרכיזם", ולהלן נחזיר את השם הטוב למקורו הראשוני.

פרק ב, קיבוץ סמר, קיבוץ אנרכיסטי

לפני 40 שנה החליטה קבוצה נערים של "השומר הצעיר" להקים קיבוץ ללא חוקים וללא תקנון (אחר המייסדים אמר: "אנחנו רוצים לצאת לעבודה עם ארוחת הבוקר שנכין במטבח לפי רצוננו, ולא לקבל את התכתיב של המחסנאית, המחזיקה את מפתחות המטבח"). ואכן, בקיבוץ סמר, בעיקרון, אין מפתחות לשום מקום. הכול פתוח והכל חופשי. אפשר להגיע לעבודה בכל שעה, ולעזוב בכל שעה.

סמר בראשיתה

כסף? לכל חבר קיבוץ יש כרטיס "אישירקארד" ישיר לחשבון הבנק של הקיבוץ. כשסיפרתי על כך לראשונה לרעייתי, אמרה לי: "אמנון, זה לא יכול להיות, משהו פה חסר". ושלוש תשובות לי בדבר: א. שזה יכול להיות, וזה עובד כבר 40 שנה, ובהצלחה. ב. הסוד נמצא באחריות: יש חופש אבל גם ישנה אחריות, וכגודל החופש כן גדלה האחריות. ג. הרעיון האנרכיסטי, השולל תקנון, ודורש צדק לגופו של עניין, רעיון זה מקביל, כאמור, לרציונל של

התיישבות ברין גוואלאד (Bryn Gweled Homesteads) 75 שנה של קהילתיות ייעודית

אלן ג'. האונס, כתב נדלן philly.com/inquirer
27 באפריל, 2015

(הערה: פרושו של המילה האנגלית, homestead הוא מגרש עם שטח בנוי ומבני עזר. בדרך כלל, מדובר באזור כפרי/חקלאי.)

יום שבת קריר לא הפריע לסדר יום המלא בברין בסאותהאמפטון (Southampton) – כ-25 ק"מ צפונה ממרכז פילאדלפיה.

במרכז הקהילתי למטה, שיעור התאי צ'י היה מלא. בו זמנית בקומה העליונה, עברו וסינו ביל דוקהורן, אשתו קרול וונגרט וג'רי סמית'

מסמכים מ-75 השנים האחרונות. ברט דה-קורט עבד בגינה הקהילתית. לואיז קידר אפתה במטבח את לחם המחמצת שיוגש מאוחר יותר עם ריבה מכ-60 ליטר של אוכמניות שבעלה בוב קוטף כל שנה בגינה שלהם.

ברין גוואלאד, 'גבעת החזון' בוולשית, היא קהילה ייעודית המונה כ-75 משפחות המיישבות 960 דונם הנמצאים בבעלות משותפת של המתיישבים ומתוחזקים על ידם.

קהילתיות ייעודית מתוכננת כדי להכיל קשרים חברתיים ועבודת צוות ברמה גבוהה. כאחד. כך נראית ברין גוואלאד עת שמתכננים לחוג 75 שנים של קיום.

התושבים חולקים יחד גינה קהילתית אורגנית, בריכת שחייה, מגרש טניס, מגרש כדורגל ומרכז קהילתי.

רבים מהבתים תוכננו על ידי חברים-אדריכלים שלמדו עם פרנק לויט רייט (Frank Lloyd Wright, 1867-1959). כל בית יושב על חלקה של כ-8 דונם וחכור ל-99 שנה, היות והבעלות היא משותפת של כל המתיישבים.

התושבים החדשים ביותר הם בריאן וקריסטן מקברייט ושלושת ילדיהם שהצטרפו בסתיו האחרון. מאידך, הוותיק ביותר הוא בוב דוקהורן, הוא הגיע בתור תינוק בן שמונה שבועות בלבד ב-1941, עזב כשהתבגר וחזר.

"חשבנו שכל העולם נראה ככה". אומר דוקהורן במבט לאחור על החוויה של לגדול בברין גוואלאד. "כולם קראו אחד לשני בשם הפרטי, גם הילדים וגם המבוגרים". זה עדיין כך.

הנס פיטר הגיע עם הוריו ב-1950 כשהיה בן שלוש ובדומה לדוקהורן, גם הוא עזב כשהתבגר וחזר בגיל מאוחר יותר.

"אז היו כאן יותר ילדים – היינו יותר הומוגנים מבחינת גיל. כיום יש הרבה יותר מגוון מבחינת גילאים". אומר פיטרס. אביו בנה רבים מהבתים

ביישוב. ביל דוקהורן גר בבית שבנו הוריו כאשר הם ועוד 11 משפחות מפילדלפיה השקיעו ביחד \$18,000 כדי לקנות חוות שעוקלו ב-\$75 לכל 4 דונם.

המייסדים קיבלו את כולם בברכה. "זאת הייתה בתקופה בה שמסביבם אנשים הודרו מכל מקום בגלל היותם אפרו-אמריקאים או יהודים", אומרת התושבת ג'ניפר דיוויס.

"הסיבה להצלחה היא שאף פעם לא דרשנו שום דבר מאף אחד" מצהיר אד קראמר, הנשיא החדש של ברין גוואלאד.

"אנחנו מבקשים רק כמה שעות בשבת הראשונה של כל חודש. שתיים-שלוש שעות עבודה, פגישה של שעותיים וארוחה משותפת", מסביר קרמר, אמן שגדל במאונט איירי (Mount Eyrie) וחי כבר מעל 30 שנה בברין גוואלאד עם אשתו בת.

"הערך המרכזי שמנחה אותנו הוא סובלנות", הוא אומר.

"מדובר בשילוב ידידותי של קהילתיות ואינדיבידואליות", אומר פיטרס. "יש לא מעט פרטיות, ואתה יכול לעסוק במה שמעניין אותך".

מידע נוסף: www.bryngweled.org

יוון: בניית קהילות בעתות משבר

<http://gen.ecovillage.org>

בכפר האקולוגי SKALA התקיימה פגישת רשת של פרויקטים עצמאיים מכל מקום ביוון ובה עסקו ברעיונות חדשים, פעילויות לשינוי חברתי, בניית קהילות ובתקווה, כך כותבת **אנה פיליפו** (Anna Fillipou) במכתבה המרגש.

חברים של סקאלה אקווילאז' שלום,

ביום הראשון הקרוב, ה-20 בספטמבר, יתרחשו שוב בחירות ביוון. זאת אחרי שציפרס (Tsipras) הכניס את יוון לצעדי צנע כדי להשיג עזרה בינלאומית בפעם השלישית על מנת למנוע את קריסתה הכלכלית של יוון. המפלגה סיריזה (Syriza) התפצלה לשתי מפלגות. לשם הישארותה בגוש היורו, יוון נאלצת לבצע שינויים רדיקלים בכלכלתה ובין היתר, ליזום רפורמות בתחום הבריאות, הרווחה, הפנסיות והמיסים. הרפורמות הללו רק מגבירות את תחושת היאוש הכבד בקרב אנשים רבים.

למרות הקושי של המשבר הכלכלי, מה שמסעיר אותנו יותר מכל נושא אחר כרגע הוא עניין הפליטים. לסבוס, קוס וכל האיים היוונים מעבר לחופים המזרחיים של יוון נמצאים כבר עכשיו על גבול התפוצצות, והפליטים רק ממשיכים להגיע. בשבילם, יוון היא השער הדרומי לאירופה. באי לסבוס (אי עם אוכלוסיה של 85,000 תושבים) מתארחים רק בבירה 25,000 פליטים.

בטלויזיה אנו רואים את הכאוס המוחלט שנוצר, פליטים שמצטופפים בנמל ואוניות נושאים תחת לחץ להעביר כמה שיותר אנשים חדשים ליבשת.

לקראת הבחירות ב-20 בספטמבר, הצהירה הממשלה הזמנית באתונה, ששמה לעצמה כמטרה עיקרית להתמודד עם המשבר, כי בכוונתה להגביר את עזרת החירום לאיים, בין השאר באמצעות משלחות של רופאים ויחידות רפואיות. בגלל ההיסטוריה שלנו כפליטים, אנו מכירים מקרוב מאוד את בעיית הפליטים. אנו מכירים מקרוב את המצוקה הזאת. כל הסבים שלי היו פליטים וכך גם הסבים של ניקיפורוס. גדלנו בצל חוויית היותם פליטים. כואב לנו מאוד לחוות מחדש את הבושה הזאת של אירופה ושל האנושות הפוקדת אותנו שוב ושוב.

על רקע המצב הפוליטי והחברתי הזה ובזמן הקיץ היווני החם, קיימנו את המפגש הקהילתי שלנו ב-22-28 באוגוסט, ואת פגישת הרשת הגדולה שלנו ב-29-30 באוגוסט.

מהשאלות החשובות ביותר שמעלה המשבר הנוכחי הן: 'כיצד אפשר לחיות ביחד בצורה שמאפשרת לנו לחוות ולהוות שינוי?', 'איך אפשר ליצור פרויקטים בני קיימא שמאפשרים לאנשים לחיות בכבוד?', 'איך אפשר לבנות מודלים ריאליים שיהיו בהם אפשרות לחוות חלופות באזורי משבר ובכלל כדי שאפשר יהיה

לטעום ולהריח פרספקטיבה חדשה לחיים. זאת מחשבה מרגשת עד כדי כך שהיא מעוררת בנו כמיהה לקהילתיות ושיתופיות?'

אנשים רבים בעולם המערבי חיים באופן מאוד מבודד ומנוכר. כשאנו מתאחדים יש לנו צורך במרחב בטוח שבו נוכל לאפשר לעצמנו לחוות קרבה והתקשרות מחדש, עם עצמנו, עם הטבע ועם בני אדם אחרים.

בקהילת הכפר האקולוגי SKALA ישנם 40 מבוגרים ו-10 ילדים שחיים ביחד, לומדים ביחד וחולקים מיומנויות, ידע, השראה, רגשות, שמחה ודאגות. וכמובן חוגגים ביחד.

חלק אחד מהמפגש היה מעשי מאוד ועסק בעיצוב פרמקלצ'ר והביוגז. חלק נוסף היה המניע החברתי: קהילתיות, אמון והבנה עמוקה ביננו הם תנאים הכרחיים לכל התקשורת שלנו.

חלק מאורחינו מגרמניה שאלו "איך יתכן שאתם רוקדים, שרים וחוגגים כשאתם במשבר פוליטי וכלכלי קשה כל כך?". התשובה היא שביוון, ואולי בדרום בכלל, אנו יודעים, עמוק בליבנו, שדברים החשובים באמת לא ייפגעו על ידי משברים פוליטיים ביוון ומחוצה לה. המוסיקה שלנו, הריקודים שלנו והיחד שלנו, אלה הן הדרכים שלנו להיאבק.

במעגלי אימון הדדי שאנו מקיימים, השיתופיות היא שמרגשת אותנו ונוגעת בליבנו. גברים

ונשים נפגשו והעיצו להפתח בלי לפחד משיפוטיות. אפילו הילדים יצרו מעגלים משלהם. הם דיברו מהלב ושאלו את הוריהם שאלות אמיצות מאוד כגון: 'האם אני באמת הילד שלך?' ו'למה את ואבא שלי כבר לא ביחד?'.

אנשים רבים הרגישו בנוח כאן ב-SKALA ואני חושבת שזה אחד מהתכונות המרכזיות שהדרום יכול לתרום לרשת. התחושה הזאת של להיות מוזמנים, של קבלה, שאפשר לנשום לפני שממשיכים לפעילות הבאה, יש לה השפעה מרפאה מאוד על נפש האדם.

אחרי שבוע מרגש מאוד, עברנו למבנה של מרחב פתוח (open space) ב-29-30 באוגוסט. השתתפו כ-70 מבוגרים מ-7-8 מדינות שונות, שישה כפרים אקולוגיים, שתי חוות אקולוגיות ושמונה יוזמות של קיימות. בליווי של איריני קורדאקי (Agnanti Vegoritidas), תומאס אנמוס (Oikologika Choria) וזיסולה קורדאקי (ZEGG, גרמניה) ובעזרת הכלי הזה של מרחב פתוח נפגשו, חלקו ידע, חוויות וחזונות, ודנו בנושאים שונים.

אנשים ביקשו מאתנו להמשיך בדרך הזו של יצירת תקווה ולא להיכנע. כולנו מבינים שהעולם שלנו נמצא בתקופת מעבר משמעותית מאוד ושהכפרים האקולוגיים מציעים אלטרנטיבה מציאותית של תקווה. הגענו להבנה שאנחנו זקוקים להשראה לא פחות משאנחנו זקוקים למידע. יותר מכל דבר אחר אנחנו חייבים להתאחד סביב רעיון משותף של איכפתיות, חברות וחמלה.

תודה על שיתוף הפעולה והתמיכה!

צוות הכפר האקולוגי של SKALA

למידע נוסף: www.skalaecovillage.com

הלימוד המשותף בשולחן הקומונות: לשם מה קהילה ייעודית?

ריכז: מיכאל לבני

מבוא

במסגרת פעילותו השוטפת בשנים האחרונות, עסק שולחן הקומונות (כעת שולחן הקהילות הייעודיות) בבחינה ולימוד תשתית רעיונית שעליה ניתן לנמק רעיון הקהילה הייעודית. המאמרים הופיעו קודם בכתב-עת CALL באנגלית ואחר כך, בשנים 2012-2015 הם הובאו בעברית ב"קול". ראינו לנכון לרכז מאמרים אלה יחד על מנת לאפשר ניצול מושכל לצרכים חינוכיים של מדריכים ומחנכים. לשם כך גם העמדנו את הכתבות בסדר חדש.

קודם כל ולפני הכול, לרעיון הקהילה הייעודית נחוצה אמונה. נחוצה אמונה כי יש משמעות ותכלית לחיי אדם עלי אדמות – תכלית מעבר לסיפוק צרכיו וצרכיה של משפחתו הפיזיים ונפשיים היומיומיים. אנחנו מביאים דעות של שלושה הוגי דעות בנושא: פול טיליך היה תיאולוג גרמני נוצרי-פרוטסטנטי אנטי נאצי. מרטין בובר היה פילוסוף יהודי אשר להגותו הייתה השפעה רבה גם בקרב לא יהודים. לבסוף, א.ד. גורדון היה ההוגה המיתולוגי של תנועת העבודה הציונית. בכוונה נבחרו הוגים מרקעים שונים. שימו לב: השולחן לא דן בסכנות של אמונה – בעיקר האיום על קדושת חיי האדם גלום באמונות המנכסות לעצמן זכות בלעדית לפרש "אמונה אמיתית".

סוגיה שנייה היא האם האדם "חופשי" לקבוע את גורלו? האם קיימים סייגים מולדים ו/או סביבתיים לביטוי רצון חופשי. אלכסנדר אלנד, אנתרופולוג חברתי, דן ביכולתו של האדם לגבש תרבויות מסוגים שונים. בפרקי אבות, חכמי ישראל מדורות עברו הגיעו למסקנה כי "הכול צפוי והרשות נתונה, ובטוב העולם נידון, והכול לפי רוב המעשה". אבות ג:טו.

הדיון בנושא הקהילה ייעודית מוביל לשאלה: "האם קהילה של 'יחד' היא בכלל 'טבעית' לאדם?". השאלה עולה על רקע התפוררותה של הקהילה המסורתית המעוגנת במשפחה מורחבת בעלת בסיס שבטי ו/או כפרי. המעבר לחיים עירוניים ולחברה המונית של משפחות גרעיניות היא תופעה של המאות האחרונות. שוב נדבנו הוגים שונים לתת חוות דעה – רנה דובוס, ביולוג ופילוסוף צרפתי-אמריקאי, מרטין בובר ואוריאל טל. האחרון המתייחס לאופי הייעודי של הקהילה היהודית בכל התקופות של קורות עם ישראל.

קהילות ייעודיות הן קהילות בהן התקבצו יחד חברים על בסיס אמונה משותפת בייעוד האדם לתקן. קהילה ייעודית שואפת לתקן עולם. היא מבקשת להגשים "במיקרו", בקהילה שלה, איזה חזון של תיקון עולם בתחומי הצדק החברתי ו/או הצדק הסביבתי. אכן, יש גם קהילות ייעודיות המבקשות להתבודד מהחברה החיצונית – למשל: ההוטריטס. אך בדרך כלל, קהילות ייעודיות גם מבקשות להשפיע על "המקרו" בסביבה המקומית, ארצית ו/או עולמית. הדגשים הם שונים. פרטי ההנמקה הרעיונית אינם אחידים בהשקפות עולם של הקהילות הייעודיות. אך רעיון התיקון עובר כחוט השני. בשלב זה, הנושא האחרון שהשולחן דן בו (בהשתתפות חברים מכמה קומונות ייעודיות מחו"ל) היה מה זה "תיקון עולם" – מה משמעו ומה תכליתו.

1. על אמונה

שולחן הקומונות פועל מתוך הכרה כי רעיון החיים המשותפים אינה הנורמה בעידן שלנו, עידן בו שולט הנאו-ליברליזם ברוב ארצות המערב. עם זאת, אנחנו **מאמינים** כי דרך השיתוף במסגרות של "יחד" היא הדרך אשר תבטיח איכות חיים עדיפה לאנושות כולה, ובמדינת ישראל בפרט.

ראינו לנכון לדון בעצם השאלה: **מהי אמונה?** לשם הדיון הבאנו כמה מקורות:

1. פול טיליך (1886 – 1965), תיאולוג נוצרי המתאר את האמונה כעניין עליון בחיי האדם.
2. בראייה ציונית, א.ד. גורדון המנסח את רעיון האמונה בתחיית עם ישראל בארצו כאמונה ב"חיי עולם", מבלי לוותר לשם כך על "חיי השעה".
3. לבסוף הבאנו שני שירים: "אני מאמין" מאת שאול טשרניחובסקי ו"אני ואתה" מאת אריק אינשטיין. שני השירים מבטאים אמונה באדם היכול לשנות את המציאות.

פול טיליך: הדינמיקה של האמונה (The Dynamics of Faith)

Harper Torchbooks, 1958

מה היא אמונה?

1. אמונה כעניין עליון

אמונה היא מצב הקיום שזוכה להתייחסות העליונה: הדינמיקה של האמונה היא הדינמיקה של העניין העליון המעסיק את האדם. האדם, כמו כל ישות חיה, מתעניין בדברים רבים, ומעל לכל בדברים המתנים את עצם קיומו, כמו אוכל וקורת גג. אולם, בניגוד ליצורים חיים אחרים, גם עניינים רוחניים מעסיקים את האדם: עניינים תפיסתיים, אסטטיים, חברתיים ופוליטיים. כמה מאותם עניינים מורגשים כדחופים, לעיתים קרובות דחופים ביותר, וכל אחד מהם, כמו גם העניינים החיוניים, יכול לתבוע עליונות על חיי היחיד או על חיי קבוצה חברתית.

פול טיליך (1886-1965)

אם העניין תובע עליונות, אזי הוא דורש כניעה מוחלטת של מי שמקבל תביעה זו. הכניעה לתביעה מבטיחה מימוש עצמי מוחלט, אפילו אם התביעה מכפיפה או דוחה כל תביעה אחרת. אם קבוצה לאומית הופכת את חיי האומה וצמיחתה לעניינה העליון, זה מחייב הכפפה של כל העניינים האחרים: קיום כלכלי, בריאות וחיים, משפחה, אמת אסטטית ותפיסית, צדק ואנושיות. הלאומנות הקיצונית של המאה ה-20 הינה מעבדה ללימוד משמעות הכפפת כל תחומי הקיום האנושי, כולל העניין הבסיסי ביותר של החיים היום-יומיים, לעליונות המוחלטת של האומה. הכל מרוכז סביב האל היחיד, האומה – אל שהוכיח ללא ספק את אופיו השטני אך מדגים בבהירות את האופי הבלתי מותנה של העניין העליון.

שאל טשרניחובסקי (1875-1943)

בתים מתוך: אני מאמין (1892)
מילים: שאל טשרניחובסקי

שְׁחָקִי, שְׁחָקִי עַל הַחֲלוּמוֹת,

זוֹ אֲנִי הַחוֹלֵם שָׁח.

שְׁחָקִי כִּי בְּאֶדֶם אֲאָמִין,

כִּי עוֹדֵנִי מֵאֲמִין בְּךָ.

כִּי עוֹד נִפְשִׁי דָרוֹר שׁוֹאֶפֶת,

לֹא מִכֶּרְתִּיךָ לְעֶגְל-פֶּז,

כִּי עוֹד אֲאָמִין גַּם בְּאֶדֶם,

גַּם בְּרוּחוֹ, רוּחַ עֶז...

אֲאָמִינָה גַּם בְּעֶתִיד,

אֶף אִם יִרְחַק זֶה הַיּוֹם,

אֲךָ בּוֹא יָבוֹא – יִשְׁאוּ שְׁלוֹם

אֶז וּבִרְכָּה לְאֵם מְלֶאֶם.

יָשׁוּב יִפְרַח אֶז גַּם עִמִּי,

וּבְאֶרֶץ יָקוֹם דּוֹר,

בְּרֶזֶל-כְּבָלִיו יוֹסֵר מָנוּ,

עֵין-בְּעֵין יִרְאֶה אוֹר...

2. אמונה – בעניין עליון – כהגשמה עליונה

אך לא רק בתביעה הבלתי מותנית המוצבת על ידי העניין העליון אנו עוסקים. השאלה בפנינו היא גם הבטחת הגשמה המלאה הכרוכה בקבלת אמונה בעניין העליון. תוכן ההבטחה הזו אינו מוגדר בהכרח. הוא יכול לבוא לידי ביטוי באמצעות סמלים עמומים או באמצעות סמלים מוגדרים שאי אפשר להתייחס אליהם פשוטו כמשמעו, כמו "גדולת האומה" בה משתתף האדם גם אם נתן את חייו למענה, או כיבוש האנושות בידי "הגזע המושיע" וכדומה. בכל אחד מן המקרים הללו זוהי "ההגשמה העליונה" המובטחת, ואי-הכללה בהגשמה המובטחת משמשת כאיום במידה והתביעה הבלתי-מותנית לא תכובד.

דוגמא ויותר מדוגמא - משמשת הצהרת האמונה בתנ"ך. גם היא נושאת אופי של עניין עליון בכל הנוגע לתביעה, איום והבטחה. עניינו העליון של התנ"ך איננו האומה (למרות שלאומנות יהודית ניסתה לעיתים לסלפה לפרוש זה). העניין העליון הוא אלוהי הצדק. אלוהי הצדק מייצג את הצדק עבור כל אדם וכל אומה. על כן, הוא נקרא ריבונו של עולם, אלוהי היקום. הוא עניינו העליון של כל יהודי מאמין, ולכן בשמו ניתן הציווי הכביר: "ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". (דברים ו:ה). זוהי משמעותו של העניין העליון וממילים אלה נגזר המושג "עניין עליון".

הברית הישנה (התנ"ך) מלאה בציוויים אשר הופכים את טבעה של הכניעה הזאת למוחשית. התנ"ך מלא הבטחות ואיומים המהווים תביעה מהמאמין להיכנע לציוויים של ה'. ההבטחות מתרכזות סביב הגשמת החיים הלאומיים והפריטיים. האיום הוא אי ההכללה בהגשמה כזו באמצעות הכחדה לאומית וגורל אישי מר. עבור אנשי הברית הישנה, אמונה היא מצב בו ה' ומה שהוא מייצג באמצעות תביעתו איומו והבטחתו, מהווים את העניין העליון.

דוגמא נוספת, כמעט מנוגדת ואם זאת מאירה לא פחות, היא העניין העליון ב"הצלחה" ובמעמד חברתי וכוח כלכלי. זהו ה"אל" של אנשים רבים בתרבות המערבית התחרותית. גם השאיפה ל"הצלחה" עושה מה שכל עניין עליון מוכרח לעשות: היא תובעת כניעה ללא תנאי לחוקיה אפילו אם המחיר הוא הקרבת היחסים האנושיים האמיתיים, הקרבת ערכים ועקרונות והקרבת הארוס היצירתי. "אלוהים" זה מאיים בתבוסה חברתית וכלכלית. ההבטחה שלו, עמומה כמו כל הבטחות הללו, היא המימוש העצמי.

3. אופי העניין העליון: אמיתי או כוזב

אופייה של האמונה מעניקה אמת מידה נוספת לאבחנה בין עניין עליון אמיתי וכוזב. דוגמא: הסופי תובע אין סופיות מבלי שתהיה ברשותו (למשל: האומה או ההצלחה האישית). כמובן, קיימות דרגות שונות בתחום האין-סופי של עניינים עליונים כוזבים. האומה קרובה יותר לעניין עליון אמיתי מאשר ההצלחה האישית. אקסטזה לאומנית יכולה ליצור מצב בו הנושא כמעט נבלע בידי הנשוא. אולם, לאחר זמן מה, מתאכזב האדם ומתוודה לשניות. אז, בהסתכלו על האומה באופן ספקני ומחושב, נוהג האדם ליחס אי-צדק אפילו לתביעותיה המוצדקות.

ככל שתהיה האמונה קרובה לעבודה זרה, כן תקטן יכולתה להתגבר על השניות בין נושא ונשוא. כאן ההבדל בין אמונה אמיתית לבין אמונה בעבודה זרה. באמונה אמיתית העניין העליון הוא עניין במשהו עליון באמת (האינסופי); בעוד שבאמונה כוזבת, מצבים מוחשיים סופיים מועלים לדרגת עניין עליון. התוצאה של עבודה זרה (אמונה כוזבת) שלא ניתן להימלט ממנה היא "אכזבה קיומית", אכזבה אשר חוזרת לעצם קיומו של האדם.

4. אמונה והדינמיקה של הקדוש

האדם שנכנס לתחום האמונה נכנס לתחום של הקדוש בחיים. במקום בו קיימת אמונה קיימת מודעות לקדושה. נראה כאילו יש ניגוד בין דברים אלה לבין מה שנאמר קודם אודות עבודה זרה. אולם אין זה נוגד את הניתוח שלנו של עבודה זרה. זה נוגד רק את הדרך המקובלת בה משתמשים במונח "קדוש". מה שהוא עניינו העליון של האדם הופך להיות קדוש. המודעות לקדוש הוא המודעות לנוכחות האלוהי, כלומר לתוכנו של העניין העליון שלנו. מודעות זו באה לידי ביטוי באופן נפלא בתנ"ך מחזונות האבות ומשה עד להתנסויות של הנביאים הגדולים וכותבי "תהילים".

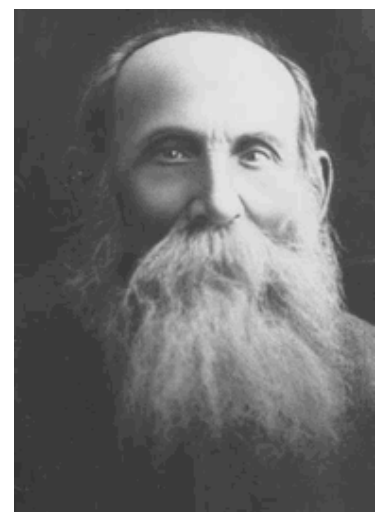
מתוך - ד"ר יוסף שכטר, משנתו של א.ד. גורדון, הוצאת דביר, תל אביב, 1957, עמוד 88-86.

חיי שעה שהם חיי עולם ולא קורבן (1911)

כל עוד שלא חל אצלי שינוי בטעם החיים אין לי לבקש אחרי חיים חדשים כי לא אמצאם. חיים חדשים הם קודם כל טעם חיים חדש. רעיון זה הוא פשוט מאוד, ואף על פי כן, אין כל פלא בדבר שרבים אינם מבינים אותו וחושבים אותו לרעיון מוזר. אומרים שעל האדם העובד לברר לעצמו מה הוא רוצה, אם הוא רוצה לעבוד ולחיות בעצמו, או לעבוד כדי שיחיו אחרים, כלומר לטובת הכלל או לטובתם של הדורות הבאים. שאלות מעין אלה מסיחות את דעתו של האדם מן העיקר: מחיי שעה שיש בהם חיי עולם, כי במידה שחיי השעה הם חיים של ממש יש בהם חיי עולם.*

האדם העובד המבקש לעצמו חיים חדשים אינו מבקש אותם בשמיים ולא באוויר אלא באותם החיים עצמם שהוא בא לחדשם, בעבודה שהוא עושה, בתנאים שהוא חי בהם ובהתאמצות שהוא מתאמץ בלהסיר את המכשולים מעל דרכו.

יש החושבים שהבא לשם חיי עולם אין לו צורך בחיי שעה. לדעתם המבקש חיי עולם הוא בחינת "שה לעולה", כפרתו של עם ישראל, והוא מקריב את חיי השעה שלו, כלומר אינו חי. תפיסה זו נראית כאילו יש בה גבורה ובאמת יש בה פסיביות. היא קיימת בכוח ההתמדה של החלטה שנתקבלה פעם ואילו הגבורה האמיתית היא אקטיבית תדיר.

א.ד. גורדון (1856-1922)

מעטים הם אלו המבקשים חיים חדשים **בפועל**, ולא מעטים הם ה"קורבנות", ורבים הם אלו המבקשים חיים חדשים במחשבה בלבד. החיים החדשים בפועל דורשים אקטיביות בלתי פוסקת והפאסיביות אינה מביאה לתחייה של עם. הבא לשם חיי עולם אינו שה לעולה ולא כפרתו של עם ישראל, הוא אינו מקריב את חיי השעה שלו, כי חיי שעה שיש בהם טעם הם הם חיי עולם.

שתי דרכים לפנינו בארץ ישראל: דרך החיים הגלותיים עם החוכמה הגלותית, עם ההרגשה והטעם הגלותיים ועם המעשים וכוח המעשים הגלותיים ודרך החיים של התחייה שאנו מבקשים ללכת בה. יבחר לו כל אחד באשר יבחר, אבל יכיר במה שבחר וידע מי שבחר בדרך התחייה שלא ילך למעשה בדרך הגלות. הגלות היא לעולם גלות ובא"י אין פחות גלות מאשר בארץ אחרת. מי שחפץ בתחייה עליו לתת במחירה את החיים הגלותיים ויש לציין שמבחינת האמת המחיר אינו גדול. אין לחשוב שהחפץ בחיים של האומה בעתיד צריך להמית את עצמו בהווה. החפץ בחיים עליו לבקש חיים אלא שעליו לבקשם באופן אחר, לבקש חיים אחרים, כלומר, חיים בעלי טעם אחר. האוהב טוב לו בפת חרבה ובאוהל דל ביחד עם אוהבתו מאשר בחיי תענוגות בהיכלי מלך בלעדיה, כי רק החיים בקרבתה של אוהבתו הם לו חיים ממשיים. גם האוהב מבקש רחבות בחיים ומותרות בחיים אבל רק בקרבת אוהבתו, וכל המרחיקו מאוהבתו הרי זה מרחיקו מחייו. וכן, באהבה הרוחנית המבקש חיים הטבועים בחותמה של התחייה בוחר בחיים אלה בין שהם חיים טובים ובין שהם חיים דלים ומואס בחיים שאינם טבועים בחותם התחייה שאינם חיי עולם וגם לא חיי שעה.

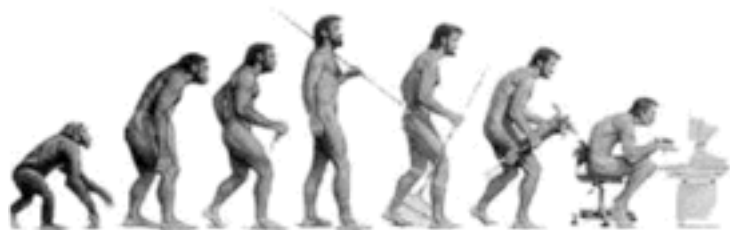
*הדגשות במקור.

2. על טבע האנושי

תזה מרכזית אשר מעלים מפקפקים ומבקרים היא שחיי קהילה אינם עולים בקנה אחד עם "טבע האדם". אבל מה זה – "טבע האדם"? מהן המגבלות הנבעות מעצם היותנו? האם כבני אדם, Homo Sapiens, מעצם מהותנו נגזר עלינו להיות תחרותיים במאבק הישרדותי כפי שטוענת תורת הדרוויניזם החברתי והנאו-ליברליזם?

האם "אדם לאדם זאב"? להוצאה זו של "קול" בחרנו להביא קטעים מספרו של האנתרופולוג התרבותי, אלכסנדר אלנד (Alexander Alland, 1931-). בספרו, **הציווי האנושי**, (The Human Imperative, 1972), הגיב אלנד לסדרה של ספרים אשר התבססו על ההנחה כי האדם כפוף למגבלות התנהגותיות. ככלל, ספרים אלה קבעו כי מטבעו, האדם הוא אנוכי, אלים ותחרותי וזאת על סמך התפתחותו האבולוציוני.

מתוך: **הציווי האנושי**, מאת אלכסנדר אלנד (1972)

"ספרי זה מגן על האדם כנגד דטרמיניזם¹ ביולוגי מדוקדק כדוגמת זאת של קונרד לורנץ, רוברט ארדרי ודסמונד מוריס² אשר ע"י פישוט יתר מציגים התנהגות של בני אדם כמוסברת במישור של דחפים. הספר

¹ התורה האומרת שאין בחירה חופשית בעולם ושהכל נקבע ומוגדר מראש; התורה האומרת שמערכת גורמים ראשוניים מסוימת מונחת ביסוד כל התמורות בחברה.

² ספריהם: קונרד לורנץ - על התוקפנות; רוברט ארדרי - בראשית אפריקאי; דסמונד מוריס - הקוף הערום.

גם דוחה את הטענה כי אנתרופולוגיה³ אינה מדעית ונגדית תורת דרווין.⁴

...אני מאמין בתורת דרווין – תאורית ההתפתחות היא הגורם המרכזי בעצוב מחשבתי ומחקרי אודות מקורות האדם והתנהגותו. אני גם אנתרופולוג. התחום שלי – תורת האדם. לתורה זו (לפחות בארה"ב) תמיד היו שני מוקדים: מוקד ביולוגי ומוקד מדעי החברה. באופן עקבי, אנתרופולוגים החזיקו בדעה כי על אף שהאדם הוא מיוחד במינו, ניתן להבין אותו רק בהקשר של טבע. זה מחייב לחקור את מקורות האדם מתוך הפרימטים⁵ הקדומים והתהוות המין האנושי, כמין מיוחד הנושא תרבות. כמו-כן, זה מחייב הבנה של דפוסי ההתנהגות המגוונים אשר נרשמו על ידי אתנולוגים (אלה החוקרים חברות הקיימות) במשך מאה השנים האחרונות של אנתרופולוגיה מודרנית.

...מעטים יתכחשו לעובדה כי משהו כגון דחפים מצוי אצל האדם. כן נסוב ויכוח סביב השאלה איזה דחפים הם ספציפיים לאדם. כולם מסכימים לגבי רעב, צמא, מין, והצורך לישון. ספק קיים לגבי היצרים כביכול לשלטון, יצירת תחום מחיה (טריטוריה) ותוקפנות. חשוב להבחין כאן בין דחף, שהוא קובע התנהגות בצורה מאוד לא מוגדרת, והיכולת להתנהג בצורה מסוימת (כאשר יכולת גרידא קובעת עוד פחות מה אמנם מהווה התנהגות). הייתי אומר כי האדם נולד עם הכושר או יכולת להתנהגות תוקפנית, התנהגות יוצרת, התנהגות אשר תכליתה עמידה על תחום מחיה, וגם צורות רבות אחרות של התנהגות. צורות התנהגות אלו יתרחשו אצל פרט או אצל קבוצה על-פי שילוב של גורמים משתנים תורשתיים ונלמדים. התרבות בה נתון האדם תקבע גם את הדפוסים, את הצורה בה התנהגות כזאת תתבטא. אם בני אדם באופן כללי מסוגלים להתנהגות תוקפנית – הם גם מסוגלים ללוליינות ולהטוטנות. (ייתכן והרמה אשר יציג לוליין בקרקס היא פועל יוצא של יכולת תורשתית, מוטיבציה, ופיתוח יכולת ע"י אימון מפרך). אם כך הדבר, ברור שהמושג, "תוקפנות" נהיה חסר משמעות כאשר אנתרופולוג מנסה לומר משהו אודות התנהגות חברתית של קבוצה מסוימת. אין שום דבר אוטומטי בהתנהגות כזאת. למעשה, הדוגמאות היחידות לגבי התנהגות אוטומטית וספציפית אצל האדם הם ההחזרים (רפלקסים) פשוטים כגון החזר הברך, התגובה המורכבת יותר של תינוק ללחץ על הלחי, אשר מפנה אותו אל הגירוי וגורם לו למצוץ, והפחד (אולי של אינסטינקט) מנפילה אשר תינוק מבטא.

אנתרופולוגים הבינו זה מכבר שהסברים ביולוגיים אינם מספיקים לבאר את התנהגות האדם. התנהגותו מתבססת על מינהגים אשר מתפתחים במסגרת תנאים חברתיים וסביבתיים מסוימים. נכון שמערכות התנהגות של בני אדם משקפות את העובדה שהאדם כמו יתר בעלי החיים חייב להסתגל לסביבתו.

אך הניסיון לקשור בין מערכות התנהגות ובין גורמים גיאוגרפיים או גנטיים פשוטים תמיד נכשל. זאת כי האמצעי החשוב ביותר של האדם בסגולו את התנהגותו הוא התרבות. תרבות נלמדת ומשתפים בה אחרים. תרבות מושרשת בביולוגיה. אך הכושר ליצור תרבות – שהוא חלק ממבנה המוח אצל בן אדם נורמלי – משחרר את האדם במידה שאין לה תקדים, בוויסותים ביולוגיים של מערכות התנהגות.

³ אנתרופולוגיה – תורת האדם ותרבותו.

⁴ תורת דרווין: חוקר טבע אנגלי 1809-1882 אשר עיקר תורתו כי הברירה הטבעית פועלת בהסתגלות יצורים לסביבתם ובהצלחתם בתהליך הרבייה.

⁵ סדרת פרימטים – משפחות הקופים, קופי-אדם ואדם.

...בני אדם, כמשתייכים לקבוצה חברתית, יכולים להתנהג במקביל להתנהגות האנסטינקטיבית של חיות, אך במקרה זה מקור ההתנהגות הוא בתרבות. שינויים תרבותיים או ביולוגיים, הם כולם כפופים לבחירה ע"י פעולת הסביבה. אם איזה שינוי (פיזי, התנהגותי, גנטי, או נלמד) מהווה יתרון על צורות אחרות בסביבה מסוימת נתונה – ניתן לברור לשינוי הזה בתוך הסביבה הזאת. הסתגלות התנהגותית יכולה להתרחש בין קבוצות המתחרות על אותו תחום מחייה. לאוכלוסיות בנות מערכות גמישות יותר יהיה יתרון על אלו בנות מערכות פחות גמישות. על כן, לקבוצות עם אמצעים יעילים לניהול מלחמה ייתכן גם יתרון על אחרים. כמו-כן ארגון חברתי יעיל או יצור יעיל גם מקנים יתרון. שימו לב גם אם הקריטריון להתפתחות והסתגלות כוללת שיעורי פוריות (לעומת שיעורי תמותה אשר פרושה הישארות בחיים של החזק) אזי הקבוצות אשר מתרבות (יהיו הסיבות אשר יהיו) בשיעור מהיר יותר יתגברו במשך הזמן על קבוצות פחות יעילות בהתרבות.

בקיצור, תרבות, שהיא תוצאה של עברו הביולוגי של האדם ואשר מהווה דרך עיקרית בה האדם מסתגל, אינה תלויה בשינוי גנטי, התנהגות תוקפנית או סבילה (ושילובים משניהם) כל אלו הן אפשרויות במסגרת כושרו ההתנהגותי של האדם. שיטת ההתנהגות הנוצרת חייבת להיות מותאמת לאפשרויות הביולוגיות של האדם. אך היות ואלו הן רחבות מאוד, כושרו הביולוגי של האדם אינו מלמד לגבי מערכות התנהגות ממשיות בתהליך של בחירה....

אם כך, אינני מתפלא כשאני מוצא התנהגות טריטוריאלי אצל קבוצות רבות של בני אדם, כמו גם כאשר מוצאים כי התנהגות תוקפנית משפיעה במישורים שונים על המכלול המורכב של החברה האנושית. יתר-על-כן, אין זה פלא שהמחקר האנתרופולוגי רשם לפניו דוגמאות רבות של התנהגות הפוכה. אף סוג אחד של התנהגות אינו משקף את "טבעו האמתי" של האדם. טבע האדם הינו במידה רבה פתוח ועצם פתיחות זאת מקנה למין האנושי את יתרונו הגדול בעולם הביולוגי..."

מסקנתו של אלנד היא כי דווקא כתוצאה מתהליך אבולוציוני התפתח מוחו של האדם באופן ייחודי. כתוצאה מכך, מוחו של האדם מעניק לו את הכושר לקבוע נורמות של התנהגות באמצעות תרבות. לאדם יש רצון חופשי. בעיקרה, מורשת עם ישראל מתיישבת עם דעתו של אלנד.

דטרמיניזם ורצון חופשי במקורות של עם ישראל

ספר דברים פרק ל' – "נתתי לפניך...ובחרת בחיים"

טו ראה נתתי לפניך היום, את-החיים ואת-הטוב, ואת-המוות, ואת-הרע. טז אשר אנכי מצוך, היום, לאהבה את-יהוה אלהיך ללכת בדרךיו, ולשמר מצוותיו וחקתיו ומשפטי; וחיית וברכה יהוה אלהיך, בארץ אשר-אתה בא-שמה לרשתה. יז ואם-יפנה לבבך, ולא תשמע; ונדחת, והשתחית לאלהים אחרים--ועבדתם. יח הגדתי לכם היום, כי אבד תאבדון: לא-תאריך ימים, על-האדמה, אשר אתה עבר את-הירדן, לבוא שמה לרשתה. יט העדתי בכם היום, את-השמים ואת-הארץ--החיים והמוות נתתי לפניך, הברכה והקללה; ובחרת, בחיים--למען תחיה, אתה וזרעך.

אבות פרק שלישי: י"ט

"הכול צפוי, והרשות נתונה, ובטוב העולם נידון, והכל לפי רוב המעשה"

עלינו לבחור. ביכולתנו להשפיע על גורלנו. בהוצאה הבאה נבחן את המושג "קהילה" כמסגרת ראשונית לקיום האדם – הן מנקודת ראות כלל-אנושית והן מנקודת הראות של עם ישראל.

3. על הקהילה

הפעם אנחנו מביאים הגות בנושא קהילה. בחרנו בקטעים משלושה הוגים.
רנה דובו, (Rene Dubos, 1901-1982) נולד בצרפת אך פעל בארה"ב כמיקרוביולוג, הומניסט ואיש מדעי הסביבה. הוא המציא את הסיסמה: "חשבו על העולמי – פעלו במקומי" (Think Globally – Act Locally).
מרטין בובר, 1878-1965, הוגה ופילוסוף יהודי-גרמני עלה ארצה ב-1938. בובר היה ציוני מנעוריו אך יעד הגותו הפילוסופית וחברתית היה הציבור הרחב. הקטע של הגותו המובא כאן נכתב בחוברת "מילים אל הזמן" על רקע אירועי מלחמת העולם הראשונה.
אוריאל טל, 1926-1984, נולד בווינה, עלה ארצה כנער והיה פרופסור להיסטוריה יהודית של העת החדשה באוניברסיטת תל-אביב.

רנה דובו (1901-1982)

מתוך ספרו של רנה דובו, "האלוה בתוכנו"
Rene Dubos, "A God Within", (281-290)
Scribner's, New York, 1972.

...ייתכן כי בכוחנו לתקן עיוותי התיעוש, אך ניסוח ערכים חדשים לחיים מודרניים קשה בהרבה... האדם משוכנע כי ביכולתו לעצב את גורלו בזכות הידע והרצון שבו... אך למעשה חזונות העתיד נראים רק אם הם עולים בקנה אחד עם המגבלות אשר הונחו על ידי העבר ההתפתחותי. אין זאת אומרת כי העתיד הרצוי הוא אשר יחזירנו לעבר הטרום טכנולוגי. אולם בכל עת שנעשה ניסיון לשנות תנאי החיים, כן קיים צורך להתחשב בחוקיות הבלתי משתנה אשר מושלת בטבע האדם והטבע החיצון.

כדי לגלות חוקי יסוד אלה עלינו לשחזר חוויות המציאות שממנה האדם הקדמון יצר מושגים אשר נשארים יסודיים גם לחיינו העכשוויים. עלינו גם לחפש דפוסי יסוד של מציאות באמצעות הפשטה מדעית בתקווה שנאיר על יחסינו לסדרי טבע, שמתוכם יצא המין האנושי...

עד כה מאמצינו התמקדו לא בחיפוש אחרי המציאות אלא בנזק שנעשה לסביבה הטבעית; בשנים האחרונות רבו הדיונים בנושאים כגון: התפוצצות אוכלוסין, הפרעות אקולוגיות, סכנות הטכנולוגיה. לא אדון בבעיות אלה של הסביבה החיצונית. אלא, אדגיש שוב את החשיבות המעשית של תכונות מסוימות פנימיות, אשר המין האנושי רכש בתקופת האבן ואשר עדיין פועלות בחיינו היום. הדגשה זו מוצדקת כי ערעור סביבתנו הפסיכולוגית אינו מובן די, אך הוא מסוכן לא פחות מזיהום הסביבה.
...ייתכן והערים המודרניות אינן נוחות ליחסים בין אישיים כי הן אינן מתיישבות בצורתן הנוכחית עם הצרכים אשר נוצרו בהתפתחות החברתית של המין האנושי. יש להניח כי האדם הקדמון חי בקבוצות אחידות למדי בגודלן. הצייד אחרי חיות גדולות היה מפעל אשר חייב שיתוף וגודל מסוים, וזה הביא ליחסים חברתיים מורכבים, אך המגבלות האקולוגיות של אורח חיים של צייד הגביל את גודל הקבוצה למשאבים הטבעיים בסביבתה. עשרה גברים עם ארבעים נשים, זקנים וטף ודאי היווה מחנה מצוי ממוצע.

יחידה כזאת הייתה מספיק קטנה על מנת לאפשר קשרים בין-אישיים אשר יצרו אחדות קהילתית. אולם, במקרים רבים קבוצה כזאת והמחנה שלה היוו חלק של יחידת אוכלוסין יותר גדולה (ז.א. מספר קבוצות) עם קשרי רבייה ביניהם ובמרחק סביר אשר אפשר תקשורת. קביעה זו כוחה יפה גם לגבי שבטים מעטים אלו אשר קיימים עוד היום בתנאים דומים למצב הפרימיטיבי. האנתרופולוגים משתמשים במספרי הקסם 50 – 500 כדי להגדיר את טווח הגדלים השכיחים ביותר לאורח חיים של צייד ולקט.

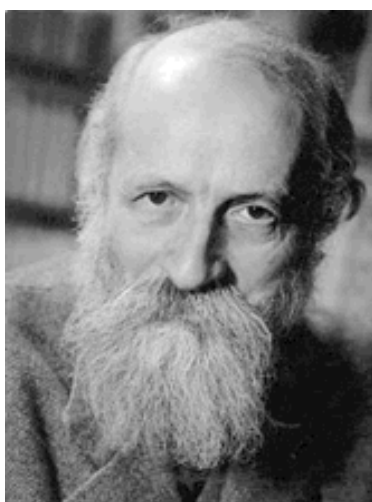

...יש שטוענים כי הגודל האופטימלי למבנה מנהלי של חברה (עסק) מודרני דומה למחנה הקדמוני ו"קבוצת הרבייה"; בין אם הוא חלק משבט של ציידים, עיר תעשייתית, או חברה בע"מ. נראה כי האדם מתפקד טוב יותר בקבוצות של פחות מאלף וקשה לו להתייחס באופן אישי ליותר מ-12. מאז ומתמיד גם צבאות התארגנו על בסיס מספרי דומה.

במשך התפתחותו פיתח האדם דפוסים של יחסים חברתיים מתאימים לגודל ומבנה של הקבוצה בה הוא תיפקד. היחסים החברתיים משתנים (כמו היבטים אחרים של החיים – שינוי טעם וכו'). אך על אף מערכות התקשורת המתוחכמות, דפוסים אשר נוצרו לפני אלפי שנים עדיין משפיעים על גודל ומבנה של קבוצות חברתיות. כושרו הפסיכולוגי של האדם בן זמננו עדיין מותנה ע"י טווח המגעים אשר היו אפשריים בתקופת האבן.

אורחות חיים רבים ודפוסים חברתיים שונים מתיישבים עם עברנו האבולוציוני, אולם על אף שהאדם יכול לעשות ולהיות דברים רבים הוא אינו יכול להסתגל לכל דבר. ועוד: ביטוי כושרו מוגבל ע"י כוחות חברתיים...

כיוון שהאדם התפתח כבעל חי חברתי, קיים בו צורך ביולוגי להיות חלק מקבוצה ואולי אפילו להיות מזוהה עם מקום. הוא עלול לסבול מהרגשת בדידות לא רק כאשר אין לו השתייכות כזאת אלא גם כאשר החברה במקום בו הוא מתפקד היא מעבר לתפישתו.

מרטין בובר (1878-1965)

אין ביכולתם של ניסיונות חולפים כגון קבוצות מגע תראפויטיות לספק את הצורך הביולוגי להיות חלק מהקהילה של בני אדם המתפקדת כאורגניזם חברתי מושלם.

קטעים מתוך:

מרטין בובר "על החברותא" (1919), נתיבות באוטופיה,

ערך: א. שפירא, עם עובד, ת"א, 1983, ע. 165.

צריך לשחרר את חיי-הממש בין בני-אדם לחבריהם. דרושה תחיית העדה – תחייתם של הקהילה המקומית, של איגוד-העבודה, של חבר-הרעים, של האיגוד הרליגיזי. כל אלה בין שנתנונו כיום והיו כעין מכונות מסוגה של המדינה ובין שנעשו מקומות-מחבוא של צמיחה שלא בזמנה, כל אלה אשר המדינה סובלת או מסיחה דעתה מהם, צריכים

להיעשות שוב משכנות ליצורים בעלי נפש, שחיי האדמות שלהם יגיעו כאן לתכלית מילואם. כאן צריכים להתרחש חיי-האדם הציבוריים, כלומר החיים המורחבים כדי שותפות. כאן בלבד יוכלו לקום לתחיה בדמות חדשה הקישורים הפנימיים של השותפות הקמאית: אדמה משותפת, עבודה משותפת, אורח-חיים משותף, אמונה משותפת – ארבעת יסודי-הקישור המקבילים לארבעת סוגי-השותפות. לא המדינה אלא העדה בלבד תוכל להיות נושאה הראוי של קרקע שיתופית (ואין זה מונע שיהיה לכלל קנין בעלות של האדמה). לא המדינה אלא איגוד-העבודה בלבד יוכל להיות נושאו הראוי של יצור שיתופי. לא בחברה אלא בחבר-רעים בלבד יוכל לצמוח אורח-חיים חדש. לא בכנסיה אלא באחוות תוכל לשגשג אמונה חדשה.

בני-האדם המתגעגעים לחברותא, כמהים לאלוהים. הגעגועים להתקשרות אמתית מוליכים לאלוהים וכל ערגון לאלוהים עדיין אינו "הרצון לאלוהים". בני-האדם מחפשים את אלוהים ואינם מוצאים אותו כי הוא אינו "בנמצא". בני-אדם משתוקקים לרכוש להם את אלוהים, אולם אלוהים אינו רוצה למסור את עצמו לידיהם, כי הוא אינו רוצה להיות קניין: הוא שואף להתגשם במעשה. כשבני-אדם ירצו שאלוהים יהיה, אז יבנו את החברותא.

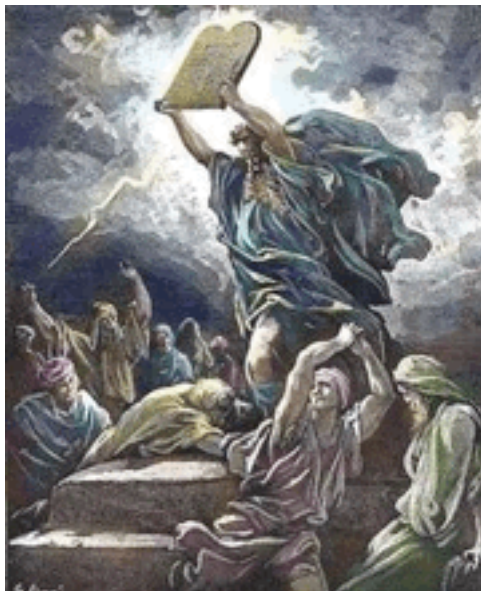
קהילה ומורשתו של עם ישראל

קטעים מתוך: אוריאל טל, "מבני אחווה וקהילה ביהדות"

Structures of Fellowship and Community in Judaism

Conservative Judaism, Vol. 28, No. 2, 1974

לתנועה ולמסורת היהודית – יש כוונה. אופייה זה של היהדות התגשם מתוך מצבים היסטוריים שונים באמצעות מסגרות חברתיות-תרבותיות. ארציותה של התורה מצביעה על כך שהאדם מתממש בקהילה – הן מבחינת מהותו המטאפיזית "הנברא בצלם" והן מבחינת קיומו הטבעי כיצור בעל שכל.

המסגרת שבה תהליך התפתחות האדם מתממש היא זאת שקראנו לה "אחוה וקהילה". המסגרת מתחילה עם האדם כשותף לברית עם אלוהיו, נמשך דרך המשפחה, הקהילה, העם או הלאום, וכלה בקהילת העמים.

הברית

...באמצעות הברית, צועד האדם צעד ראשון מבידוד אל העולם. הברית עם נח יוצרת את הקשר בין אלוהים לאנושות. על פי המסורת היהודית הברית שלאחר מכן בנויה בשתי צורות של החיים החברתיים-דתיים: המשפחה והעם (אחוה וקהילה). הברית של אלוהים עם אברהם הייתה ברית עם ראש בית אב (משפחה). עם ישראל נתפש כקבוצה ייחודית אך לא בלעדית מצאצאיו של אברהם.

"והקימותי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריו לדורותם לברית עולם". (בראשית ז:ז)

הקהילה

...הקהילה היא אמצעי למימוש הברית. הקהילה מרכזת את המהות החברתית של עם ישראל. הקהילה מהווה את היחיד היהודי החיוני המאפשר לאדם קיום כדי שהוא יוכל לשרת את בוראו. בלעדי תנאי חיוני זה, בלעדי קיום בקהילתנו הייחודית, אין היהודי יכול למלא את המצוות בין האדם וקונו ובין האדם וחברו... בגלל תפקיד חיוני זה, לעתים נקראת הקהילה "קהילה קדושה". ברם, התואר "קדוש" מיושם בעיקר למוסדות קהילתיים – רק לעתים רחוקות לאנשים...

4. על תיקון עולם

תיקון עולם – משמעותו ותכליתו

"על כן נקווה לך יהוה אלוהינו לראות מהרה בתפארת עֶזְך, להעביר גילולים מן הארץ, האלילים כרות יכרתון, לתקן עולם במלכות שדי". מתוך התפילה "עלינו לשבח לאדון הכול".

קיימים שני היבטים לרעיון של "תיקון עולם".

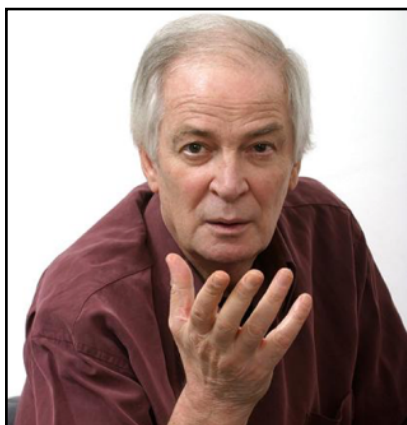
מצד אחד, "תיקון" משמע להחזיר פריט למצב של תפקוד תקין, תפקוד עבורו הוא נועד. תקלה מכנית במכונית. תיקון בגד קרוע. בתחום המדיני – תיקונים לחוק, תקנות, הם מתוקננים על מנת לעדכן מצב חוקתי ולהתאימו למציאות קיימת אך משתנה. בדומה, בהקשר החברתי, ניתן לראות את מעשי צדקה וגמילות חסדים כמעשי תיקון ואחריות חברתית במסגרת של נורמות באותה חברה קיימת.

לעומת זאת, יש לנו "תיקון עולם במלכות שדי". יומיום, חוזר יהודי שומר מצוות בתפילת "עלינו לשבח", על מילים אלה. ביהדות המסורתית משמעותן של מילים אלה הייתה שמירת תרי"ג מצוות. כך האמינו שיקרבו את בוא המשיח. ה"גילולים" ו"אלילים" היוו עבודה זרה – יעדים לסילוק על ידי אלוהים והמשיח.

בשביל עם ישראל העידן החדש התחיל בראשית המאה ה-19. עם ישראל נחשף לתנועת ההשכלה בעולם המערבי. בהמשך, תהליך זה הביא גם להופעת התנועה הציונית. הרעיון של "תיקון עולם" (למעשה, תיקון האדם, העם והעולם) עבר חילון. לרבים, רעיון התיקון התנתק מאמונה ב"מלכות שדי". בעולם המערבי, הזרמים השונים של הסוציאליזם אימצו את רעיון התיקון. אצלנו, התנועה הציונית גיבשה תכנית פעולה על מנת לממש תיקון עם.

חלק מהיהדות האורתודוקסית, הציונות האורתודוקסית, שלבה את האמונה במלכות שדי עם השקפה שראתה בפעילות ציונית "ראשית צמיחת גאולתנו" – הכנה מעשית לבוא המשיח.

בתנועה הציונית עצמה היו שתי מגמות. **הציונות המדינית** (הרצל) שאפה להקמת **מדינת היהודים** כתגובה **למצוקת היהודים** כמטרה מוגדרת וסופית. **הציונות התרבותית** (אחד העם) ראתה בהקמת **מדינה יהודית** תגובה **למצוקת היהדות** בעידן החדש. תיקון העם נראתה כמשימה אינסופית המחייבת תכנית פעולה על מנת לחולל שינוי מתמיד אל עולם יותר מושלם. ההנחיה המסורתית, "להעביר גילולים מן הארץ, האלילים כרות יכרתון..." נדרש

אריק איינשטיין (1939-2013)

**אני ואתה נשנה את העולם
(1977)**

מילים: אריק איינשטיין

**אָני וְאַתָּה נִשְׁנֶה אֶת
הָעוֹלָם,**

**אָני וְאַתָּה אַז יְבוֹאוּ כָּבֶד
כָּלָם,**

אָמְרוּ אַתְּ זֶה קִדְּם לִפְנֵי,

**לֹא מִשְׁנֶה - אָני וְאַתָּה נִשְׁנֶה
אֶת הָעוֹלָם.**

אָני וְאַתָּה נִנְסֶה מִהֶתְחַלָּה,

**יִהְיֶה לָנוּ רֵעַ, אִין דְּבַר זֶה
לֹא נוֹרָא,**

אָמְרוּ אַתְּ זֶה קִדְּם לִפְנֵי,

**זֶה לֹא מִשְׁנֶה - אָני וְאַתָּה
נִשְׁנֶה אֶת הָעוֹלָם.**

**אָני וְאַתָּה נִשְׁנֶה אֶת
הָעוֹלָם,**

**אָני וְאַתָּה אַז יְבוֹאוּ כָּבֶד
כָּלָם,**

אָמְרוּ אַתְּ זֶה קִדְּם לִפְנֵי,

**לֹא מִשְׁנֶה - אָני וְאַתָּה נִשְׁנֶה
אֶת הָעוֹלָם.**

כהכפפת החומרי, הגשמי והארצי לרוחני-ערכי. במסתו "בשר ורוח" (1904) משל אחד העם את העולם הגשמי ל"בשר" הדרוש על מנת לקיים את הרוחני-ערכי.

אין כאן מקום לסקור את הסתעפויות של רעיון התיקון בעולם המערבי בכלל ובעם ישראל בפרט. אני סבור כי היום רעיון התיקון מתמקד בתכניות פעולה למען צדק חברתי וצדק סביבתי. צדק חברתי משמע – "צדק, צדק תרדוף." דברים 16:20. צדק ולא (רק) צדקה. צדק סביבתי מחייב אותנו להתייחס אל משאבי הבריאה בדרך שהיא בת קיימא. הסיבה היא לא רק שמשאבי הבריאה נשמרים גם לדורות הבאים אלא כי לבריאה על כל מגוונה יש ערך לכשעצמה.

"וייקח יהוה אלוהים את-האדם ויניחהו בגן-עדן לעובדה ולשומרה." (בראשית ב: טו.)

מתוך כך אנחנו שותפים לתהליך מתמשך של שמירה וטיפול מעשי בראשית. ועוד – בראייה כלל-עולמית, השילוב של צדק חברתי וצדק סביבתי מחייב איכות חיים לכל העמים – לא רק בעולם המערבי.

תיקון במורשת ישראל

מורשתו של עם ישראל מכירה בחשיבות של שני ההיבטים אשר הזכרנו בראשית הכתבה – התיקון, כאן ועכשיו וכן את ההנחיה האינסופית (האלוהית) לתיקון המוביל לעולם מושלם יותר, "מלכות שדי".

בתנ"ך, הכהן והמלך מגלמים את ה"כאן ועכשיו". מאידך, הנביאים קוראים לתיקון מתמיד בכיוון "מלכות שדי". המתח הנוצר בין ה"כאן ועכשיו" והחתירה המתמדת ל "מלכות שדי" היה מכוון עבור אופייה של החברה בישראל הקדומה. התנ"ך הביא את רעיון התיקון (גם אם מילה זו אינה מופיעה בתנ"ך) למורשת של הציביליזציה המערבית. רעיון התיקון במשמעותו של המרה לטוב יותר ולא רק שמירה של הקיים, התבסס על ידי ההכרה כי לאדם יש רצון חופשי. על כן, להבדיל מיתר העולם החי, מסוגל האדם לפרוץ מעבר לקיים. הכרה באדם כבעל רצון חופשי העביר את האחריות לבחירה בין טוב ורע לאדם ולקהילתו. מתוך כך באה התביעה לתקן בין אם האדם רואה בכך מחויבות אליה הוא מצווה ובין אם זאת מצווה שאדם מעמיד לעצמו מתוך רצון חופשי.

קהילה ותכלית לחיים

כל החברות המסורתיות התבססו על ההנחה כי האדם חי בתוך קהילה – משפחות מורחבות, חמולות, שבטים, עמים. התנ"ך הוסיף ממד של תכלית לקיום הקהילה – **קהילה של ייעוד**. תפקיד הקהילה והעם היה לסייע בידי אלוהים על מנת "לתקן עולם במלכות שדי". התיקון הוא מעשה חברתי. על כן, זאת הקהילה וקהיליית הקהילות אשר מהוות את האמצעי לקידום תהליך אינסופי של תיקון. תהליך זה מיועד לקדם צדק חברתי וסביבתי. מכך יש לנו את הראייה של "קהילה קדושה", (ק"ק). קהילה יהודית היא קדושה כי היא מוקדשת לתהליך האינסופי של תיקון עולם.

המודרנה הביאה להתפוררות של החברה המסורתית. תהליך זה, טראומטי לרבים, מלווה אותנו בארץ ובעולם עד היום. כותרות יומיום תעידו. רובנו כבר איננו נולדים לתוך קהילה. בני/בנות קיבוץ מהווים יוצאי מן הכלל בחברה הישראלית. בדרך כלל, אנחנו נולדים לתוך משפחה גרעינית – לפעמים אפילו למשפחה חד-הורית – גרעינית חלקית.

ה"אין קהילה" - בחברה ההמונית

בעת החדשה, היבט
מכונן של תנועת
התחייה של עם
ישראל, התנועה
הציונית, היה
הקריאה לשוב
לקהילה בעלת תכלית
על מנת להבטיח קיום
יוצר של העם באשר
הוא. הקיבוץ היה
הביטוי המובהק
ביותר לשאיפה זו.

המציאות המודרנית היא מציאות של "אין קהילה". בתוך החברה ההמונית המצויה, קהילה ייעודית היא חריגה. החלטה מודעת של יחידים (תמיד מיעוט קטן) לשלב חיי קהילה, חיי קהילה ייעודית, כחלק מהווייתם האישית היווה ביטוי של המהפכה הציונית. המונח "הגשמה" בטא מהפכה זו. בדרך כלל, החלטת היחיד/ה להגשים התבססה על ההכרה כי חיים של משמעות מחייבים הגשמה יחד עם שותפים לאותו עולם ערכי. רק כך ניתן להקים ולקיים קהילה של תכלית, קהילה של ייעוד. למבקשים להגשים היה חיוני לעבור תהליך של תיקון אישי בו הם מתחברים לאידאל כחלק מהותי של חייהם.

כך כתב א. ד. גורדון ב-1911:

"כל עוד שלא חל אצלי שינוי בטעם החיים, אין לי לבקש אחרי חיים חדשים, כי לא אמצאם.
חיים חדשים הם קודם כל טעם חיים חדש..."

עמדת גורדון הייתה מאוזנת. הוא דחה את הרעיון שעל החלוצים המגשימים להקריב את חייהם האישיים בעבודה ואהבה (מימוש עצמי "בחיי שעה") למען אידיאל ("חיי עולם"). עמדתו הייתה שהאידיאל, תכלית החיים, חייב לחלחל אל תוך "חיי שעה" על מנת לספק טעם לחיים. המיזוג שבין חיי שעה שהם גם חיי עולם הוא המיזוג בין מימוש עצמי והגשמה עצמית.

קהילה ייעודית, שלום ותיקון עולם.

תנועות לאומיות ובינלאומיות של קהילות ייעודיות מתחילות עם יחידים השואפים לחיי משמעות. הרעיון של תיקון עולם במורשת של עם ישראל מהווה מסר של שלום וקיימות לכל בני אנוש.

"רבן שמעון בן גמליאל אמר: על שלושה דברים העולם עומד: על הדין, ועל האמת, ועל השלום..." אבות א: י"ח.

הקהילה בעלת תחושה מודעת של ייעוד מבקשת לממש חזון של חברה מתוקנת בהווה ב"מיקרו" שלה. זה נחוץ גם על מנת לשמש מגדלור ושליחות של חזון לחברה העתידית ב"מקרו". החתירה לתיקון עולם מהווה מסר כלל אנושי לעולם כולו. על כל עם, בשיתוף עם עמים אחרים, לחתור לצדק חברתי וסביבתי בחלקו עלי אדמות. כל עם חייב לעשות זאת דרך עדשת תרבותו. רק כך ניתן להשיג שלום וקיימות על פני כדור הארץ.

במילים של הנביא מיכה:

גיימס טיסו (James Tissot), Le vigneron et le figuier, המטפל בגפן ועץ התאנה

"וְהָיָה בְּאַחֲרֵית
הַיָּמִים... כִּי-פִי יִהְיֶה
צָבָאוֹת, דָּבָר...
כָּל-הָעַמִּים, יִלְכוּ, אִישׁ
בְּשֵׁם אֱלֹהָיו... וּכְתָתוּ
חֲרֻבֵּיהֶם לְאֹתִים,
וְחֲנִיתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת--
לֹא-יִשְׁאוּ גֹי אֶל-גֹּי
חָרֵב, וְלֹא-יִלְמְדוּן עוֹד
מִלְחָמָה. וַיָּשְׁבוּ, אִישׁ
תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת
תְּאֲנָתוֹ--וַאֲיֵן
מִחְרִיד..."
מתוך מיכה ד: א-ה.

האם חיים שיתופיים חוזרים לאופנה?

www.chicago.business.com

20 במרץ 2015

Danielle Braff

לפני שנה וחצי, גונס הנדרסון (Gunes Henderson) בת ה-30 ומשפחתה עברו מהפרבר אורורה (Aurora) שבו התגוררו לבית מפואר בהייד פארק (Hyde Park). הנדרסון ובן זוגה, שניהם מתרגמים במקצועם, חולקים

את ביתם עם שני ילדיהם ועם 13 אנשים נוספים, כולל חמישה ילדים ותינוק. להנדרסון ומשפחתה יש שני חדרי ששייכים רק להם, באחד כל המשפחה משתמשת כחדר שינה, בעוד החדר השני משמש כספריה וסלון. המשפחה חולקת שירותים ומקלחת עם אדם נוסף.

בני משפחת הנדרסון לא הכירו את השותפים העתידיים שלהם לפני שמצאו אותם באינטרנט

גונס הנדרסון גרה עם בעלה, 2 הילדים שלהם ועוד 13 אנשים

והחליטו לעבור לתוך הקהילה הזאת, בת 21

שנה. "רצינו שילדינו יהיו חשופים ליותר אנשים ושירגישו שיש להם כאן מעין משפחה מורחבת גדולה". מסבירה הנדרסון "להיות עם יותר אנשים, לבשל ביחד".

למרות ההנחה שאורך החיים השותפי נעלם מהעולם עם סיום תקופת ההיפים של שנות ה-60, התופעה עדיין קיימת. מספר הקהילות הייעודיות – המוגדרות כקבוצות של אנשים החיים ביחד שחולקים באופן מוצהר ערכים מסויימים – עמדה בארצות הברית ב-2010 על כ-1,055. זאת עלייה משמעותית מ-1990 כאשר מספר זה עמד על כ-325. המספרים האלה מתייחסים רק לקבוצות מוכרות על ידי אחוות לקהילתיות ייעודיות (Fellowship for Intentional Community - F.I.C) הנמצאת ברוטלאדג', במדינת מיסורי.

25 מתוך 30 הקהילות במדינת אילינוי נמצאות בשיקגו, אומר ליירד שאוב (Laird Schaub) המזכיר הכללי של ה-F.I.C. לפי מפקד האוכלוסין האמריקאי, בשנת 2000 היו בשיקגו כ-83,500 משקי בית שבהם חיים יחד אנשים שאינם חולקים קשרים משפחתיים. מספר זה עלה ל-93,500 ב-2013.

"הרעיון של חיים שיתופיים הוא לא חדש, אבל הוא בהחלט משתנה", אומרת בריג'יד מניאטס, (Brigid Maniates) מנהלת משרד ומנהלת חשבונות של קואופרטיב הדיוור 'קומביה' בהייד פארק. היא טוענת שפעם הנורמה הייתה חיים בבית עם כמה וכמה דורות, אך כיום אנשים

שמחפשים לגור בשיתוף ומוכנים לגור עם זרים כל עוד הם שותפים למטרות של הקהילה הייעודית. "אנשים מחפשים קהילה מהסוג הזה. החלום באמריקה היה כי כל אחד גר בביתו הוא, אך כעת נראה שיש נטיעה להמיר את זה בסדר חברתי חדש".

התנועה מתרחבת במהירות מכיוון שלאנשים מדור הבייבי בום נמאס מאורך החיים הקפיטליסטי והאינדיבידואליסטי שהם רגילים אליו והם משתוקקים לאורך חיים בר קיימא וקהילתי יותר. כך אומרת ג'ואני בלאנק (Joani Blank), בת 77 מאוקלנד קליפורניה, חברת הנהלה לשעבר של ארגון הדיור קואופרטיבי בדורהם, נורת' קרולינה (Durham, North Carolina).

ב'קומביה', הקהילה מתחלקת בין שלושה בתים בהייד פארק. מבחינת גיל, אוכלוסיית הדיירים נעה בין ילדים צעירים ועד פנסיונרים. הקהילה התחילה עם 15 אנשים ב-1988 וגדלה מאוד ב-25 שנים האחרונות. כיום שותפים בה יותר מ-50 אנשים. לטענת מנטיאנס. הקואופרטיב מחפש כעת בית רביעי.

ארוחה משותפת בקומביה

ארוחות צמחוניות משותפות מוגשות שישה ימים בשבוע והקבוצה בדרך כלל אוכלת יחד ארוחת בהוריים פעם אחת לשבוע. חברים משלמים על האוכל שנקנה במשותף (\$150 עד \$180 לאדם לחדש), ומטלת הבישול עוברת בין כולם בתורנות. שכר הדירה נע בין \$300 ל-\$500 לחדר.

בשכונת פארק גייג' (Gage Park) בשיקגו, חיים חמישה אנשים שלוקחים את השיתופיות הזאת עוד צעד קדימה. הם חולקים לא רק מגורים ומטלות בית, אלא גם עבודה. 'קונצנזוס' שיקגו הוקם לפני שנה וחצי על ידי צייר, אדריכל, נגר ושני אמנים: גבר רווק, שתי נשים רווקות וחוג הומואים.

הם שיפצו בניין בשטח של כ-600 מ"ר בצד הדרום-מערבי של השכונה שבו הם מתגוררים ועובדים. "אין הפרדה בין עבודה לחיים" מסביר ג'ושוא גונטי (Joshua Guntty) מפיק אירועים עצמאי, מהנדס סאונד ואחד ממקימי 'קונצנזוס', "אני אוהב לגור במקום בו אני עובד, וככה אנחנו מספיקים ביחד להישגים טובים יותר. בדרך בה מתפקד עולם האומנות היום – באמת צריך להיות חלק מצוות". את הכסף שהם מרוויחים מחלקים לפי חישוב של מי השיג את העבודה הזאת ומי עשה בה הכי הרבה.

מתוך השקפת החזון שלנו - קהילת וותן

ריינהרד ווס

השקפת עולם של קהילת וותן (Wethen). הקהילה חברה ברשת של קומונות נוצריות בגרמניה מכל הזרמים אשר בנצרות. הרשת שואפת לשיתוף רוחני וחומרי. ריינהרד ווס (Reinhard Voss) הוא חבר במנזר לאורנטיוס (גברים, נשים וילדים) הנמצא ב-וותן, בעיר Diemalstadt במרכז גרמניה.

תקווה מתהווה רק עם עשיית הצעד הראשון

וואקלאב האבל¹ עודד אותנו פעם – וזה לגמרי ברוח האוונגליום הנוצרי² – לא להביט קודם על ההצלחות, אלא על המוטיבציה הפנימית לתקווה לעולם טוב יותר. מוטיבציה זו איננה מאפשרת אכזבות בגין כישלונות, מפלות או תקופות לא מניבות – כמו גם לא בגלל "העולם הרע". וכל זאת מפני שישו הנוצרי, כבנו של האל, נתן לנו למאמיניו, אלה מה"דרך החדשה" (כפי שנקראו הראשונים ביניהם) הכול, גם את חייו, ויחד עם זאת הוא חי בכוח האהבה והאי-אלימות כעדות לכך.

אם נראה את ההיסטוריה כסיפור גאולה, אז ה"הומניזציה" של העולם וה"הומניזציה" (האנשה) של בני האדם (כך כינה טיילהרד דה שרדין, Teilhard de Chardin, את "גלגול הווית האדם" בהיסטוריה) התקדמו בכל זאת בדרכים טועות ועוקפות רבות. – לאחרונה נכללו בדרך טועה משטרים פאשיסטיים ודיקטטוריים ברבריים. תחושת הצעדים הראשונים לכיוון יצירת החברה העולמית ניתן להרגיש ולראות: בריתות אקלים עולמיות, מוסר עולמי, אמנת כדור הארץ, פוליטיקה מקומית גלובלית, מגילת האו"מ וכו' נותנים לנו טעימה מוקדמת של העתיד הרצוי.

אך הבה נהיה עירניים: ההתנגשות של התרבויות והדתות, צורות הממשלות והבנת החברה נמצאת בעיצומה; בסכנה זו חל כעת הצורך לראות ולקדם "גם את אשר מציל". הגלובליזציה, כפי שהיא נקראת, מהווה רק מושג ניאו-ליברלי כלכלי ראשוני וחד-צדדי מאוד. נחוצה לנו גלובליזציה סוציאלית ותרבותית-רבגונית, לה האינטרנט עם אתריו התקשורתיים הטובים והדמוקרטיה הבסיסית יכולים לתרום. במיוחד בשלב ההיסטורי הזה מוטל עלינו, הנוצרים, התפקיד לשתף פעולה בדיאלוג, בהתגברות על הדקויות ומימוש החזון האנושי.

משפט תקווה: הקהילה "מחסנת אותנו באופן קולקטיבי" לכאורה נגד הרגשת הוויתור, שנוכח עבודת-הסיזיפוס³ אשר כמובן נופלת לפעמים על כל אדם ואדם. אבל בקהילה האקומנית (כל הזרמים בנצרות) ערכה של עבודה זאת לצדק, שלום ושלמות הבריאה תמיד מופיע כחשוב יותר מאשר התוצאה, כי "המסע הוא הגמול" (גנדי) ו"בדרך החדשה" מגלים את האנושות תמיד בצורה עמוקה יותר, ולו גם תוך כישלון חלקי, מאחר ו"אחד הולך לפנינו", כמו שישו הבטיח לנו (...). ומצפה מאתנו.

¹ וואקלאב האבל, 1936 - 2011. מנהיג ה"מהפכה הלא אלימה" אשר שחררה את צ'כוסלובקיה מהמשטר הקומוניסטי ב-1989. נשיאה הראשון ונשיא הראשון של הרפובליקה הצ'כית.

² "הברית החדשה" של הנצרות.

³ עבודה סיזיפית. מהמיתולוגיה היוונית - המלך הרשע סיזיפוס נדון למשימה נצחית של גלגול סלע ענק במעלה גבעה אשר תמיד התגלגלה בחזרה.

יז טבנקין
סמינר אפעל
רמת אפעל
52960 ישראל

fip

<http://www.communa.org.il>

הוצאת "קול" בעברית היא בסיוע עמותת צל התמר ע.ר.

